

ดุริยางควิทยา ที่ปรากฏในศิลาจารึก

พิทักษ์ ถาวรย์ *

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน และเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะได้ค้นพบหลักฐานการดำรงชีวิตและอยู่อาศัยของมนุษย์ หลายเชื้อชาติ หลากเผ่าพันธุ์ มากด้วยวัฒนธรรมที่สามารถอยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุขอย่างต่อเนื่องมาทุกยุคสมัย นับตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เรื่อยมา ถึงสมัยประวัติศาสตร์ ครอบคลุมกระทั่งปัจจุบัน ศิลปะและวัฒนธรรม การแสดง การละเล่นรวมถึง ดุริยางคดนตรีอันเป็นประติษฐกรรมที่วิจิตรบรรจง จากสมอง ฝีมือ ภูมิปัญญาความคิดสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษชนชาวไทยได้รับการรังสรรค์ ปรับปรุง พัฒนา สานต่อ ทั้งในด้านรูปแบบ โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ เทคนิควิธีการใช้ ให้เหมาะสมตรงกับความต้องการและความพึงพอใจของคนในสังคม หรือในแบบแผนของวัฒนธรรมช่วงขณะนั้นตลอดมา จนกลายเป็นมรดกทรงคุณค่ายิ่ง ที่เราท่านควรจะได้ตระหนัก ให้ความสำคัญ พร้อมกับชื่นชมภาคภูมิใจไปตราบกาล

*อาจารย์ประจำภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา
นักเขียนด้านวัฒนธรรมการดนตรีประจำหนังสือ วารสาร นิตยสารหลายฉบับ

ด้วยเหตุนี้จึงพบหลักฐาน
ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการ
ดนตรีรวมถึงศิลปะการแสดง
การเล่นของไทยอย่างหลาก
หลายทั้งในด้านรูปแบบวิธีการ
หน้าที่ บทบาท ความสำคัญของ
ดนตรีและสาระที่เกี่ยวข้องกับ
ดนตรีจำนวนมากมาปรากฏอยู่
ในเอกสารโบราณต่าง ๆ ไม่ว่าจะ
เป็นสาระที่พบอยู่ในจารึก ซึ่งเป็น
รูปรอยอักษรที่ปรากฏเป็นร่องลึก
ลงไปในเรื่องวัตถุต่าง ๆ ด้วย
กรรมวิธีจารึก อาทิ จารึกบนแผ่น
ศิลา หรือที่รู้จักกันดีว่า ศิลาจารึก
เป็นต้น สาระที่พบอยู่ในหนังสือ
สมุดไทย เป็นรูปอักษรซึ่งเขียน
บนกระดาษที่เป็นเล่ม หรือเป็น
แผ่นบนวัตถุอื่น ๆ โดยเขียนหรือ
ชุบลายลักษณ์อักษรไว้อย่างน่า
ศึกษาวิเคราะห์ รวมทั้งยังพบ
สาระทางดนตรีอยู่ในหนังสือใบ
ลานโบราณ อันเป็นใบลานที่

จดจาลายลักษณ์อักษรไว้ ได้
อย่างวิจิตรบรรจงยิ่ง เอกสาร
โบราณทั้งสามอย่างดังกล่าว ล้วน
มีความสำคัญ ยังประโยชน์
สารัตถะองค์ความรู้ต่อวัฒนธรรม
การดนตรีที่มหาศาลสุดประมาณได้

ประการสำคัญ ศิลาจารึก
อันเป็นเอกสารโบราณที่ทรงคุณค่า
มีความสำคัญยิ่งต่อวัฒนธรรม
การดนตรีของไทย เป็นเอกสาร
โบราณที่เชื่อได้ว่าเป็นหลักฐาน
ข้อมูลที่บันทึกจารึก รายงานโดย
ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือ
หลังเหตุการณ์นั้น ๆ ไม่นานนัก
จึงถือได้ว่าเป็นเอกสารหลักฐาน
ชั้นต้นที่เชื่อถือได้และมีความ
คลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงน้อย
ที่สุด หรืออาจจะไม่มีความคลาด
เคลื่อนเลยก็เป็นได้ ฉะนั้น
ข้อความในศิลาจารึกจึงมีความ
สำคัญ และจำเป็นที่จะต้องนำมา
ใช้เป็นข้อมูลในการอ้างอิง ศึกษา

วิจัย ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์
โบราณคดีหรือดุริยางควิทยาดาม
หัวข้อบทความข้างต้นได้เป็น
อย่างดีที่สุด ทั้งนี้ประวัติศาสตร์
วัฒนธรรมการดนตรีด้านต่าง ๆ
จะถูกต้องสมบูรณ์ได้ผู้เขียนคิดว่า
ต้องอาศัยจากการศึกษาศิลา
จารึกทั้งหมดที่มีอยู่มาประกอบ
ด้วยอย่างแน่นอน

การศึกษาค้นคว้าองค์
ความรู้ทางประวัติศาสตร์และ
โบราณคดี นอกจากจะได้อาศัย
สมุดเอกสาร พระราชพงศาวดาร
และตำนานต่าง ๆ แล้ว ถ้าจะ
ศึกษาให้ลึกซึ้งกว้างขวางและสืบ
เสาะค้นคว้าให้ถ่องแท้ลึกเข้าไป
ในอดีตอันห่างไกล ก็จำเป็นต้องอาศัย
ความรู้ที่ได้จากการตรวจค้น
พิจารณาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ
โบราณสถานตามที่มีอยู่และค้น
พบในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศ
เป็นหลักฐานด้วย และสิ่งที่ถือ





เป็นหลักฐานสำคัญซึ่งจะเป็นเครื่องตัดสินชี้ขาดได้เป็นอย่างดีของผู้สนใจศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์และโบราณคดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวทางด้านดนตรี ก็คือบรรดาจารึกทั้งหลายนั่นเอง ซึ่งบรรพชนได้จารึกไว้ตามวัดกุสสถานไม่ว่าจะเป็น แผ่นอิฐ แผ่นศิลา แผ่นโลหะ แผ่นเงินแผ่นทอง รวมไปถึงเอกสารโบราณต่าง ๆ เป็นต้น

เนื่องจากจารึกในประเทศไทยเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาสาระสรรพวิชาการอันสำคัญ เป็นหลักฐานทางเอกสารในรูปลายลักษณ์อักษร ซึ่งบ่งบอกถึงเรื่องราวของบรรพชนเป็นกระจุกเงาที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตนับร้อยนับพันปีมาแล้ว วิชาการด้านจารึกมิใช่จะเป็นเพียงเอกสารโบราณที่มีอายุเก่าแก่เท่านั้นยังเป็นหลักฐานที่สามารถนำไปใช้ประกอบในวิชาการด้านต่าง ๆ ของไทยในยุคสมัยต่าง ๆ ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้แล้วข้างต้น จึงนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สูงส่งควรค่าแก่อนุรักษ์และเผยแพร่ให้

กว้างขวางยิ่งขึ้น หลักฐานที่ปรากฏอันเป็นรูปลักษณ์อักษรและภาษาในเอกสารโบราณประเภทจารึกนี้จะเป็นตัวบ่งบอกถึงความเคลื่อนไหวของอารยธรรมวัฒนธรรมและค่านิยมแห่งสังคมในกลุ่มชน บรรพกาล แต่ละยุคสมัยทุกภูมิภาคของประเทศไทย ประการสำคัญจะเป็นหลักฐานวิชาการด้านดนตรีหรือ ดุริยางควิทยาอันเกี่ยวกับดนตรีและกลุ่มชนซึ่งวิถีความเป็นอยู่ในอดีตนั้น ๆ และวัฒนธรรมร่วมกันหรือต่างกัน เป็นต้น ขณะเดียวกันดนตรีไทยก็ยังคงสืบทอดบทบาทหน้าที่ต่อสังคมไทยในฐานะของศิลปะชั้นสูงพร้อมกันนี้ได้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้รับการศึกษาด้านมรดกวัฒนธรรมการดนตรีของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เขียนเชื่อมั่นว่ามรดกทางวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานอารยธรรมความเจริญของชนในชาติอื่นจะบ่งบอกให้รู้ว่าประเทศไทยเรามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางดนตรีที่ยาวนานยิ่ง หลักฐานในศิลาจารึกนับเป็นข้อมูลที่มีความ

สมบูรณ์ครบถ้วนถูกต้องแม่นยำยิ่ง เพราะการที่ท่านผู้รู้ นักปราชญ์ราชบัณฑิตในอดีตจะทำ การจารึกข้อความต่าง ๆ ลงในศิลาจารึกได้นั้นเชื่อมั่นว่าข้อความเหล่านั้น จะต้องได้รับการตรวจสอบผ่านการกลั่นกรองเป็นอย่างดีที่สุด โดยไม่มีข้อบกพร่องผิดพลาดแต่ประการใดอย่างแน่นอน

บทความนี้ผู้เขียนตั้งหัวข้อว่า “ดุริยางควิทยาที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึก” โดยเป็นการนำความหมายของคำว่า ดุริยางค + วิทยา ตาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539:307) ให้ความหมายว่า ดุริยางค น. เครื่องดีดสี่ตีเป่า ส่วนคำว่า วิทยา (2539:767) ให้ความหมาย วิทยา (วิเศษยา) น. ความรู้, ผู้เขียนจึงสรุปให้คำจำกัดความดุริยางควิทยาว่า “สาระเรื่องราวความรู้ด้านดนตรีทุกประเภท ทั้งประเภท ดีด สี่ ตี เป่า รวมทั้ง สาระความรู้ เรื่องราวอันเกี่ยวเนื่องกับการดนตรี ขับร้อง บรรเลง ประโคม การละเล่น การแสดงต่างๆ โดยมีบริบทของดนตรีเป็นจุดใหญ่ที่บ้านที่จารึก หรือปรากฏอยู่ในศิลาจารึกและเอกสารโบราณ ” ทั้งนี้ได้อาศัยข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ งานศึกษาวิจัย ของท่านผู้รู้ นักวิชาการต่างๆแล้วนำมาประมวลเสนอเป็นบทความต่อท่านผู้อ่านที่สำคัญผู้เขียนได้อาศัยจากหนังสือประชุมศิลาจารึกทั้งเจ็ดเล่มและหนังสือจารึกในประเทศไทยทั้งห้าเล่มของกรมศิลปากร ซึ่งนับเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าต่อวงวิชาการทางวัฒนธรรมดนตรีอย่างสำคัญยิ่ง



ไทยนี้เทศเป็นต้น โดยใน บทความนี้ผู้เขียนนำเสนอเฉพาะอักษรไทย หรือภาษาไทยปัจจุบัน ซึ่งท่านผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาศาสตร์ ภาษาโบราณ ได้แปลจากหลักศิลาจารึก ซึ่งจารึกไว้เป็นอักษรภาษาต่างๆ ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ข้างต้นผู้เขียนคงมีต้องนำเสนอถึงสาระประวัติความเป็นมา ความสำคัญ รูปร่างลักษณะของศิลาจารึก รวมไปถึงภาษาโบราณต่างๆ ซึ่งท่านผู้อ่านที่สนใจ หรือรักที่จะศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียด ควรที่จะอ่านหรือศึกษาจากหนังสือประชุมศิลาจารึก จารึกในประเทศไทย ของกรมศิลปากร ซึ่งมีตีพิมพ์เผยแพร่ ให้หาอ่านศึกษาชื่นชมได้อย่างแพร่หลายโดยสะดวก

ผู้เขียนนำเสนอเฉพาะหัวข้อหลักศิลาจารึก พร้อมด้วยคำแปลที่เกี่ยวกับสาระความรู้เรื่องราวด้านดนตรีเพียงอย่างเดียว โดยที่คำแปลจะเป็นภาษาไทยปัจจุบัน ซึ่งผู้เขียนได้เรียบเรียงและรวมคำให้เป็นประโยคที่มีความต่อเนื่องกัน เพื่อสะดวกต่อการอ่านทำความเข้าใจได้โดยง่าย และสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ส่วนหมายเลขลำดับของศิลาจารึกผู้เขียนยึดถือจากหนังสือของกรมศิลปากร ทั้งนี้เพื่อสะดวกต่อการให้ท่านผู้อ่านที่สนใจ ที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสือโดยตรงได้สะดวกยิ่งขึ้น หวังว่าท่านผู้อ่านคงจะได้พิจารณาว่าร่วมไปพร้อมกับผู้เขียน ว่าดุริยางควิทยาจะปรากฏอยู่ในศิลาจารึกอย่างไรที่ไหน มีความสำคัญ มีบทบาทหน้าที่ความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตวัฒนธรรมผู้คนในสังคมคนไทยตั้งแต่บรรพกาลตราบนานกระทั่งปัจจุบันมากน้อยเพียงใดดังนี้

ผู้เขียนมิได้เป็นผู้รู้ มิได้เป็นนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี นักภาษาศาสตร์ นักวิชาการทางประวัติศาสตร์ นักดนตรีวิทยา นักคติชนวิทยา หรือนักมานุษยวิทยา รวมถึงนักมานุษยดุริยางควิทยา แม้แต่น้อย แต่ผู้เขียนเป็นผู้หนึ่งที่สนใจมีโอกาสได้ศึกษา สร้างสรรค์คลุกคลีอยู่กับแวดวงดนตรีไทยมาเป็นระยะเวลาอันนับสิบปีเกือบครบถ้วนมีโอกาสได้ชมโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลาจารึกอันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์การดนตรีที่นับว่ามีความสำคัญ มีคุณค่าต่อผู้รักสนใจในวัฒนธรรมการดนตรีเป็นอย่างยิ่ง เมื่อได้พิจารณาหรือศึกษาวิเคราะห์จะพบว่า ศิลาจารึกต่างๆที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทย ซึ่งมีอยู่มากมายนั้น จะมีเรื่องราวสาระความรู้ อันเกี่ยวเนื่องกับการดนตรีไปถึงศิลปะการแสดง การละเล่นต่างๆ อยู่แทบจะทุกหลัก หรือทุกชิ้นก็ว่าได้ ซึ่งมีการกล่าว หรือจารึกไว้มากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันออกไป ผู้เขียนได้ตั้งใจเพียร

พยายามศึกษาและตรวจทานอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อให้ภาษาและสารัตถะทางดนตรีเกิดการผิดพลาดหรือผิดเพี้ยนไปจากหลักศิลาจารึกของจริง โดยใช้เวลาสอบทานนับปีทั้งนี้อาจกล่าวได้อย่างมั่นใจว่า บทความดุริยางควิทยาที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึก นับเป็นบทความเรื่องแรกของแผ่นดินไทย และวงวิชาการดนตรีไทย ที่ประมวลสารัตถะทางดุริยางคดนตรีไว้มากที่สุดก็ว่าได้เห็นสิ่งอื่นใดผู้เขียนตระหนักอยู่เสมอว่า เราจะศึกษาสร้างสรรค์พัฒนาการดนตรีอย่างไร จะต้องไม่ลืมดนตรีในอดีตเสมอ เพราะดนตรีในอดีตคือกระดูกงอคอยส่งประกายให้ดนตรี ปัจจุบันและอนาคต ได้เจิดจรัสทอแสงแพรวพราวอย่างองอาจเสมอ

ในศิลาจารึกจะมีการจารึกเป็นรูปแบบอักษรต่างๆ อันได้แก่ รูปปลัดขิก อักษรปลัดขิก อักษรขอม อักษรธรรม อักษรไทย บางศิลาจารึกยังใช้อักษรที่เก่าแก่ มากๆ เช่น อักษรขอมโบราณ อักษรเขมรโบราณ ภาษาบาลีสันสกฤต อักษรฝักขาม อักษร

จารึกหลักที่ 1 (ด้านที่ 1) ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย พ.ศ.1835

มีการกล่าวถึงกระดิ่ง ซึ่งกระดิ่งนี้ผู้เขียนคิดว่าน่าจะจัดให้มีบทบาทมีความสำคัญ หรือมีความสัมพันธ์กับดนตรีได้ โดยแสดงให้เห็นว่ามีการใช้กระดิ่งแขวนไว้ที่หน้าประตูเมือง เพื่อให้ราษฎรที่มีความเดือดร้อน หรือมีปัญหาต่างๆ มาสันกระดิ่งร้องทุกข์กับเจ้าเมือง จารึกนี้กล่าวไว้ในบรรทัดที่ 32-35 ด้านที่ 1 ว่า"...ปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ หันไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเรือน มีถ้อยมีความเจ็บท้อง ข้องใจ มักจักกล่าวถึงเจ้าถึง ขุนปรี ไปลั่นกระดิ่งอันท่ามกลางแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้...."

ในปัจจุบันนี้วงการดนตรีนิยมใช้เสียงกระดิ่งมาเป็นเสียงประกอบทั้งการบรรเลงและการขับร้องอย่างหลากหลาย ทำให้เกิดอรรถรสในลีลานั้นเสียงของดนตรีอีกมิติหนึ่งที่น่าสนใจ

จารึกหลักที่ 1 (ด้านที่ 2) ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย พ.ศ.1835

บรรทัดที่ 17-22 เป็นการกล่าวถึงประเพณีงานบุญออกพรรษา เทศกาลทอดกฐิน จะมีขบวนแห่รื่นเริงจากชาวบ้านเข้ามาในเมือง มีดนตรีที่ใช้ในขบวนแห่หลายชนิด อาทิ กลอง พิณพาทย์ พร้อมกับการขับร้อง หรือเอื้อนเป็นทำนอง และการเผาเทียนเล่นไฟเป็นที่สนุกสนาน มีผู้คนร่วมขบวนแห่มากมาย ซึ่งจารึกไว้ว่า....

"...เมื่อจักเข้ามาเวียง เรียงกันแต่อรัญญิก พูนเท้าหัวลานดมบงคมกลอง ด้วยเสียงพาทย์เสียงพิณ เสียงเลื่อน เสียงขับ ใครจักมักเล่น เล่น ใครจักมักหัว หัวใครจักมักเลื่อน เลื่อน เมืองสุโขทัยมีสี่ปากประตูหลวง เที้ยรยอมคนเสียดกัน เข้ามาดูท่านเผาเทียนท่านเล่นไฟ...."

ในจารึกหลักที่ 1 (ด้านที่ 2) นี้ ท่านผู้วิจัยได้ให้คำอธิบายของคำ "ดมบงคมกลอง" ว่าเป็นการตีระโคมกลอง และเสียง "เลื่อน" ว่าเสียงร้องหรืออ่านเป็นทำนองเสนาะ

หลักที่ 2 ศิลาจารึกวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย

คำอธิบายด้านแรกบรรทัดที่ 79 ถึงด้านที่ 2 บรรทัดที่ 5 กล่าวถึงเจ้าศรีศรีทราชา ได้ทรงศึกษาศิลปวิทยาต่างๆ สำเร็จแล้ว ทรงเปื้อน่ายในขมรवासวิสัย และมีศรัทธาเลื่อมใสทรงผนวชในพระพุทธศาสนา ผู้อ่านจะเห็นได้ว่าในสมัยโบราณกาลเจ้านายพระราชวงศ์ชั้นสูงจะต้องศึกษาศิลปศาสตร์ ทั้ง 18-19 ประการ ซึ่งหนึ่งใน

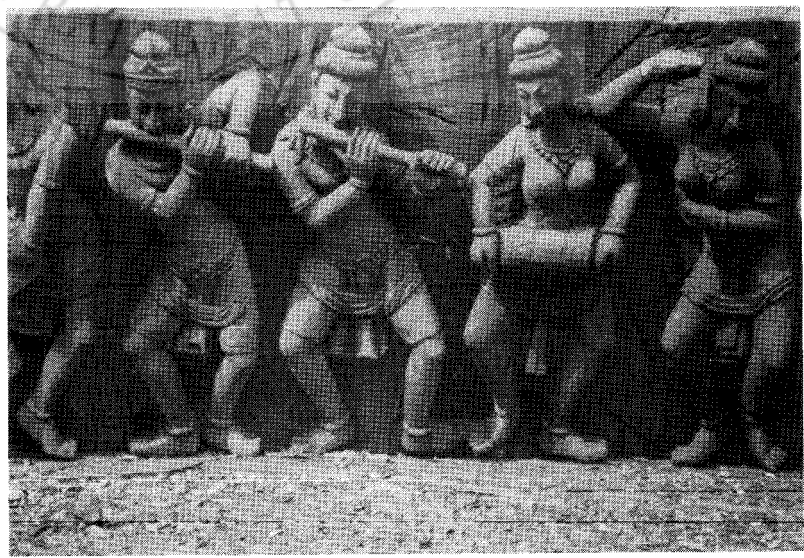
ศิลปศาสตร์ ลำดับขั้นที่ 8 จะเป็นวิชาคันทัพพศาสตร์หรือวิชาดนตรีขับร้อง ฟ้อนรำ นั้นเอง

หลักที่ 8 ศิลาจารึก ภูเขาสมณกฎ จังหวัดสุโขทัย พ.ศ.1912

ในด้านที่ 2 บรรทัดที่ 10-23 กล่าวถึงงานฉลองรอยพระพุทธรูปเทียนประดับทิวทองอย่างสวยงาม พร้อมกับ มีดนตรีระโคม ประกอบการร้อง ระบำ รำ เต้น โดยใช้เครื่องดนตรี พิณ ฉิ่ง กลอง อย่างอื่กที่ทีกกรีกโครม โดยกล่าวไว้ว่า"...เผาธูปหอมตระหลบทุกแห่งปลุกขงปฎากทั้งสองปลากหนทางยอมเรียงชั้นหมาก ชั้นพลูบูชาพิมลระบำเดินเล่นทุกฉัน... ด้วยเสียงสาธุการบูชา อีกดูริยาพาทย์ พิณ ฉิ่ง กลอง เสียงดังสิพอดังดินจักหล่มอันไซรั..."

หลักที่ 14 ศิลาจารึก วัดเขมา จังหวัดสุโขทัย พ.ศ.2079

ในบรรทัดที่ 30-33 กล่าวถึงราษฎรหญิงคนหนึ่งชื่อหยาดศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนามาก



ถึงกับสร้างเครื่องดนตรีถวายเป็น พระพุทธรูปฯ ซึ่งมีทั้งฆ้อง กลอง พร้อมไม้ตีทำด้วยไม้สัก และ กังสดานอย่างดี โดยกล่าวไว้ว่า“...อำแดงแสนบุษยามหาเวสสันดร จารสำหรับหนึ่ง บาทหนึ่ง เพดาน ธรรมมาสสอง คำสิ่งไม้ประดับ ตาคุ่มทองเหลืองรอบ แต่ในอำแดง หยาดสร้างไว้บูชาพระเป็นเจ้า ฆ้องดวงหนึ่ง คำหน้าศอกหนึ่ง คำ สองคำสิ่ง กลองลูกหนึ่ง ไม้สักคำ สิ่งหนึ่ง กังสดานลูกหนึ่ง หนัก สองซ้ง คำหกสลึง...”

หลักที่ 15 ศิลปินวัดพระ เสด็จ จังหวัดสุโขทัย

ในบรรทัดที่ 8 - 13 ด้านที่ 3 กล่าวถึงราษฎรซื้อคำทองและศรี บัวทอง ศรีทธาในพระพุทธศาสนา มาก ได้สร้างฆ้องถวายไว้เป็น สมบัติของพระพุทธศาสนาสืบไป ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า

“.....วันพุธ เดือน 6 ขึ้น 6 ค่ำ ชาลนักษัตรสัมฤทธิศก จึง นายพันเทพรักษาอำแดงคำทอง และอำแดงศรีบัวทองผู้ลูก มีใจ ศรีทธา กัลปนา อี้แก้วข้า แลฆ้อง วงหนึ่งเป็นเงิน 7 บาท ไว้กับอาราม คนใส่ไว้ให้รักษาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใครใครแล เอาอี้แก้วนี้ไป คำขายหาย ชายไซร์ให้มัน....”

หลักที่ 21 ศิลปินวัดศาลเจ้า เมืองลพบุรี

“....บรรดาเทพเจ้าในเมือง ละโว้ซึ่งมีนางระบำกับนักร้องเพลง ข้าพเจ้ากัลปนานางระบำ 1 คน นักร้อง 1 คน นักตี 1 คน นักสี 1 คน ทำการรับใช้ของพระกัมมรแดง อัญศรีบรมวาสุเทพ ทุกวัน....”

หลักที่ 34 จารึกแผ่นทองแดง อุ้ทอง

กล่าวว่า “พระเจ้าศรี ธรรมชวรม เป็นพระราชนัดดาของ พระเจ้าศรีอริศานวรม ผู้ทรงพระ เกียรติอันแผ่ไปทั่ว ได้รับสิงหา สนะมาโดยลำดับพระองค์ได้ส่งสีวิ กากอันประดับด้วยรัตนะเป็นต้น พร้อมด้วยพื่อนรำและดนตรีเป็น อาทิก เป็นทักษิณถวายแต่พระ ศรีมิตติ อมรุตเกษตรและภายหลัง ท้าวเธอได้ถวายของควรแก่การ อุปกรณ์อันประเสริฐ และหมู่คนมี ความสามารถในพื่อนรำ และขับ ร้องเป็นต้น แต่พระศิวิลิ่งค์ ซึ่ง แทนองค์ศรีธาเรศวร”

หลักที่ 62 ศิลปินวัดพระยืน จังหวัดลพบุรี พ.ศ. 1913

สำหรับศิลปินวัดพระยืน หลักนี้ นับเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญ ยิ่งที่บรรดาท่านผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้สนใจ ในแวดวง ดนตรีไทยได้ใช้ในการศึกษาค้นคว้า และกล่าวถึงหรืออ้างอิงกันมาก ในบรรทัดที่ 21 - 27 กล่าวถึง กษัตริย์แห่งล้านนาคือพระเจ้ากือนา เสด็จพระราชดำเนินมาอัญเชิญ พระมหาสมณเถระซึ่งมาจากกรุง สุโขทัย เพื่อนำพระบรมสารี ริกธาตุและพระพุทธศาสนาลัทธิลัง กาวงศ์ มาประดิษฐานยังล้านนาที่ เมืองหริภุญไชยในชบวนแห่รับ พระเถระและพระสารีริกธาตุ มี การนำเครื่องดนตรีมากมายหลาย ชนิดมาบรรเลงประโคม ได้แก่ พิณ ฆ้อง กลอง ปี่ สรไน (ปี่ไฉน) พิสนัญญ (ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นปี เสนงหรือเขนงที่ทำด้วยเขาวัวหรือ เขาควาย) ทะเทียด (หรือสะเทียด เป็นกลองสองหน้าใช้ตีด้วยไม้ข้าง

หนึ่ง มือข้างหนึ่ง) กาทล (แตรงอน) สังข์ กังสดาล (หรือระฆังวงเดือน) และมรทงค์ (ตะโพน) ซึ่งกล่าวไว้ว่า

“...วันศุกร์ วันท่านเป็นเจ้า จักถึง วันนั้นตนท่านพญาธรรมิก ราช บริหารด้วยผู้ร่ายโยธามหา ชนพล ลูกเจ้าลูกขุนมนตรีทั้งหลาย ยายกันให้ถือกระถางข้าวดอกดอก ไม้ไต้เทียน ดีพาทย ดั่งพิณ ฆ้อง กลอง ปี่ สรไน พิสนัญชัย ทะเทียด กาทล แตรสังข์ฆ้อง กังสดาล มรทงค์ดงเดือน เสียงเลิศ เสียงก้อง อีกทั้งคนร้องให้อื้อตาสะท้านทั่วทั้ง นครหริภุญชัยแล จึงไปรับพระ มหาเถระเป็นเจ้าอัญเชิญเข้ามา...”

หลักที่ 69 ศิลปินวัดปราสาท จังหวัดเชียงราย

ในบรรทัดที่ 3 - 7 ด้านที่ 1 กล่าวไว้ว่า

“...โภชาภิณชมาน ภูมาภู มนิสลิต ยักขรัทขสภิสาจกุ่มกัณฑ์ คนธรรมพมนุษย์ภูษงค์ พระสงฆ์ สุราสุรินทร์พรหมาภิพรหม จุงฟัง นิยายทั้งหลายสายสมรสสวัสดิ...”

คำว่า “คนธรรมพ” ผู้เขียน คิดว่า น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับ ดนตรีด้วยเพราะคนธรรมพตาม ดำนานคติความเชื่อจะเป็นผู้ ชำนาญในการขับร้องและเล่น เครื่องดนตรีต่าง ๆ เป็นพนักงาน ขับร้องและทำดนตรีบรรเลงถวาย พระเป็นเจ้าและยนิกร ตามความ เชื่อหรือคตินิยมของนักดนตรีไทย ตลอดจนผู้คนทั่วไป

หลักที่ 93 ศิลปินกอสการาม

ในบรรทัดที่ 19 - 24 ด้านที่ 1 กล่าวไว้ว่า

“...ข้าวยี่สิบห้าเกวียนทุกรุ่งปี ท่านซื้อสวนทั้งหลายห้าล้าน เป็น

อุปพัญชนาการโดย
ประมาณแลวันแลห้าสิบ
บาตร พาทย์ถ้วนสำหรับ
กับแตรสังข์ทั้งกริยา บูชา
ทั้งหลายแล้วท่านจึงแต่ง
พระทาน สป กริยาฉลอง
ทั้งหลาย...”

ด้านที่ 2 กล่าวว่

“...และข้าพเจ้า
ขอบอกเนื้อความข้อหนึ่ง
กับบัณฑิตชื่อธูณวงศ์
และบัณฑิตชื่อศรีวงศ์ใน
อารามนี้ และพระนางทรง
แต่งตั้งบัณฑิตผู้หนึ่งชื่อ
สังขสร (มีเสียงไพเราะเหมือน
เสียงสังข์) ให้เป็นผู้สวดพระบาลี
และพระนางได้ประทานคนรักษา
อารามรวมทั้งหมดประมาณ 50
ครัวเรือน มีบุรุษชื่อศรีจันทร์เป็น
หัวหน้า (เพื่อปฏิบัติบำรุงพระ
อารามนั้น) พร้อมกับให้พนักงาน
ชาวประโคม ประโคมดนตรีมืองค์ 5
มีเครื่องเคาะจิ้งหะ (เช่น ช้อง ฯลฯ)
เป็นต้น และสังข์ ปี กลองใหญ่
กึ่งศาลใหญ่”

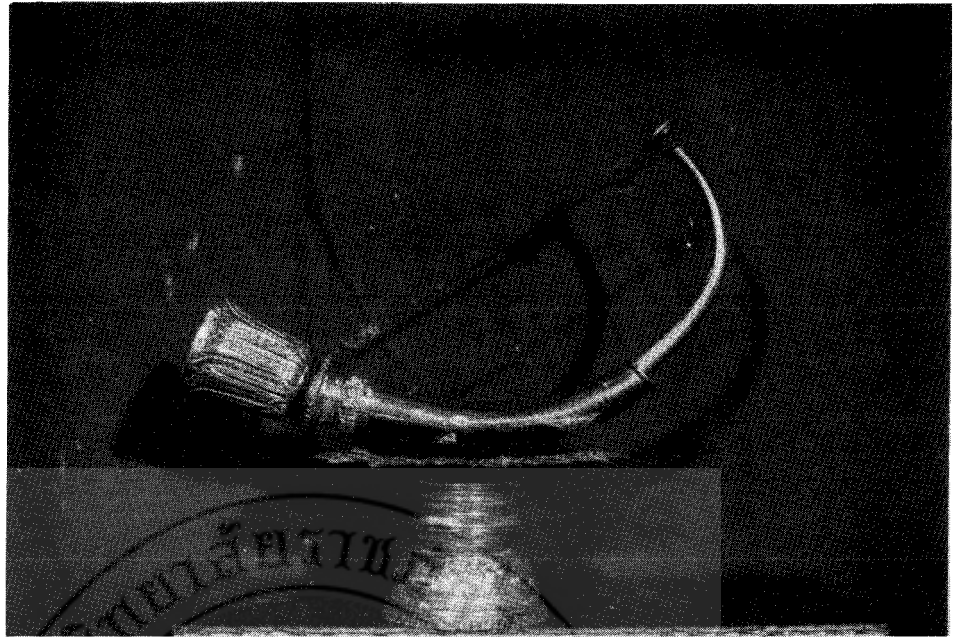
**หลักที่ 97 ศิลาจาริกวัดพระ
บรมธาตุชยันนาท**

บรรทัดที่ 11 - 13 กล่าวว่

“...พระวัสสา เศษสังข์ยาได้
เดือนหนึ่งแลปิดฉัตรลงมาถึงบัว
กลุ่ม เป็นทอง 5330 กลีบ จำปา
เป็นทอง 27 ข้าวบิลเป็นทอง 2543
ปิดองค์ระฆังเป็นทอง 4390...”

บรรทัดที่ 46 - 53 กล่าวว่

“...พระมหาชาติวันหนึ่ง แล
ตบแต่งเครื่องสักการบูชา แล
ราชวัติฉัตรธงดอกไม้ได้เทียบมี
ประการต่าง ๆ โขน หนึ่ง ละคอน



แลยอมมา ในปีกุนเอกศกเดือน6เพ็ง
และพระมหาพุทธสรเป็นอธิการ
เป็นประธานชักชวนพระสงฆ์ทั้ง
ปวงแลสัปบุรุษทั้งปวง มาตบแต่ง
เครื่องสักการบูชา ราชวัติฉัตรธง
ดอกไม้ได้เทียบและทำการ
ฉลองสมโภชพระมหาธาตุหัว
เมืองชยันนาทบุรี...”

**หลักที่ 102 ศิลาจาริกภูเขา
ไกรลาสสวนช้าย ในพระบรม
มหาราชวัง พ.ศ. 1922**

ศิลาจาริกหลักนี้บางครั้ง
เรียกกันว่า *ศิลาจาริกบ้านางคำเยีย*
กล่าวถึงพิธีฉลองหลังจากที่
บ้านางคำเยียสร้างพระพุทธรูป
ถวายวัดและนิมนต์พระสงฆ์เทศนา
พร้อมกับมีดนตรีประโคม ซึ่งมีพิณ
แตร สังข์ โดยปรากฏอยู่ใน
บรรทัดที่ 33 - 36 ว่า...

“...แล้วจึงหาภิกษุสงฆ์
เถรานุเถรทั้งเมือง หน้าคนมาไหว
วันหนึ่งในอวาสาองค์จันทน์
ฉลองโอยทานไตรจีวรแลองค์
บริขารถ้วนสรรพสดับพระธรรม

ทั้งทศชาติ อันไพเราะหนักหนา
หา...พาทย์พิณแตรสังข์พัลล...”

**หลักที่ 106 ศิลาจาริกวัดช้าง
ล้อม พ.ศ. 1927**

บรรทัดที่ 27 - 31 ด้านที่ 2
กล่าวถึงภายหลังจากการ
ประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมา การ
สร้างหอพระปฏิภุทธธรรมและการ
ปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ ยังมีการ
บำเพ็ญกุศล สร้างถาวรวัตถุอื่น ๆ
ถวายให้พระพุทธรศาสนา ที่สำคัญ
เครื่องดนตรีก็เป็นสิ่งหนึ่งที่มีการ
สร้างถวายให้เป็นถาวรวัตถุด้วยไม่
ว่าจะเป็นฆ้อง กลอง แตร สังข์
แตรเขาควาย ซึ่งกล่าวไว้ว่า...

“...หนึ่ง 0 เต้าปูนอันหนึ่ง 0
สลง อันหนึ่ง ประทีป 0 ดินเทียบ 0
ประรูป 0 กระดิ่ง 0 ไทดินใส่ดอกไม้ 0
ไว้คนเรือนหนึ่งแต่งหุงจันทน์พระเจ้า
0 พาทย์คู่หนึ่ง ให้ข้าสองเรือนดี
บำเรอแก่พระเจ้า 0 ฆ้องสองอัน
กลองสามอัน 0 คู่หนึ่ง 0 แตร สังข์
เขาควายแด ให้ไว้ถวายแก่พระเจ้า 0

แล้วบวชเมียบวชหลาน บวชข้า
Oแล...”

หลักที่ 107 ศิลจาริกวัดบาง สนุก พ.ศ. 1882

บรรทัดที่ 11 - 17 กล่าวถึง
พิธีหล่อพระพุทธรูปของพุทธ
ศาสนิกชน ในพิธีจะมีดนตรีประ
โคมประกอบมีการใช้กลองตีถวาย
เป็นพุทธบูชาด้วย ซึ่งกล่าวไว้ว่า...

“...ลูกขุนมูลนายไพร่ไทย
ทั้งชาวแม่ชาวเจ้าทั้งหลายพิมพ์รูป
พระด้วยเหล็กด้วยดินได้หมื่นพัน
ร้อยแปด พระธาตุอันหนึ่ง พระ
งาสองทั้งชั้นหมากเงิน ชั้นหมาก
ทอง จ้องธรรบ ขอบด้วยเสียง
พาทย์ เสียงกลอง แลขันข้าวตอก
ดอกไม้ได้เทียบรูป จันทร (น้ำ)
มันหอมค่อมตน...”

หลักที่ 118 ศิลจาริกบ่ออึกา

ด้านที่ 2 บทที่ 5 กล่าวไว้ว่า

“ณ สมัยซึ่งกำหนดโดย
เสียงดนตรี (7) แก้ว (9) และอากาศ
(0) ...ท่านก็ได้สร้าง (ศิวลิงค์) องค์
นี้และน้อมถวายเครื่องสักการ...แต่
(พระผู้เป็นเจ้าของ) องค์นั้น”

หลักที่ 121 - 122 จารึก 2 หลักบนเสาหินขอนอ.ปักธงชัย จ.นครราชสีมา

คำแปลด้าน ก. และด้าน
ข. กล่าวไว้ว่า“(ด้าน ก. จารึกภาษา
สันสกฤตขำรุด บรรทัดที่ 10
เป็นปัญหาระหว่างอารามิก คือ
คนทำสวน หรือผู้ที่อาศัยอยู่ในอา
ราม บรรทัดที่ 11 กล่าวถึง
เครื่องดนตรี บรรทัดที่ 13 กล่าว
ถึง “สโตกะ” คือ คำอุทานที่

เปล่งออกมาเป็นทำนองเสียง
เพลง)”

“(ด้าน ข. บรรทัดที่ 12 - 18)
กล่าวว่า...โวทิ พรหมธริระ ขวด
จราใส่เครื่องหอม น้อมสัมฤทธิ์ 3 ไบ
สังข์ 2 ไบ ทั้งหมดนี้ถวายแด่พระ
กมรเตงอัญญ์”

ต่อจากนี้ผู้เขียนขอเสนอ
สาระจากดนตรีที่ปรากฏอยู่ใน
หนังสือประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 5
ซึ่งเป็นการประมวลจารึกอักษรไทย
ภาพลายเส้น จำหลักบนแผ่นดิน
เกี่ยวกับเรื่องชาดกต่าง ๆ ในชาดก
ห้าร้อยชาติที่ประดับไว้ในเจดีย์วัด
ศรีชุมสุโขทัย ซึ่งผู้เขียนหยิบยก
เฉพาะตอนที่มีเรื่องราวสาระทาง
ดนตรีเพียงอย่างเดียว โดยจะมี
ทั้งหมด 6 ตอน ซึ่งเรื่องต่าง ๆ ใน
หนังสือมิได้บอกหมายเลขลำดับ
หลักไว้ แต่จะบอกถึงหมายเลข

เป็นลำดับแผนที่ไว้ ในที่นี้ผู้อ่าน
อาจจะมิข้อสงสัยว่าเป็นเนื้อหาที่ไม่
ต่อเนื่องกัน แต่ความเป็นจริงแล้ว
ผู้เขียนนำเนื้อหาสาระโดยยึดจาก
ลำดับของหนังสือเป็นเกณฑ์ ทั้งนี้
เพื่อสะดวกต่อท่านผู้อ่านที่ต้องการ
จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมโดยตรง
จากหนังสือต้นฉบับได้โดยง่าย มี
การกล่าวไว้ตามลำดับดังนี้

กัฏฐหาริชาดก (แผนที่ 17)

ในคำอธิบายได้กล่าวไว้ว่า

“ในกาลล่วงมานานแล้ว
พระเจ้ากรุงพาราณสีมีพระนามว่า
พรหมทัตต์ เสด็จประพาสพระราช
อุทยานพร้อมด้วยบริวารหมู่ใหญ่
ทรงเพลินพระทัยอยู่ด้วยดอกไม้
ผลไม้ เสด็จสัญจรอยู่ ณ ที่นั้น ได้
ทอดพระเนตรเห็นหญิงผู้หนึ่งขับ
ร้องไปพลางเก็บฟืนไปพลาง ณ
ระหว่างไพรสณฑ์ใกล้พระราช



อุทยาน ก็มีใจปัดพันท์ได้เสด็จอยู่
ร่วมด้วย”

อารามทูลสกขาดก (แผ่นที่ 58)

ในคำอธิบายกล่าวว่า

“ในอดีตกาลครั้งเมื่อพระเจ้าพรหมทัตต์ทรงราชย์อยู่ในพระนครพาราณสี ชาวเมืองได้โฆษณาการเล่นนักชัตกฤษกันในพระนคร ผูกประชากรทุกถ้วนหน้าจำเดิมแต่กาลไต่ยินเสียงเกรีประโคมนักชัตกฤษ ก็พากันเอิกเกริกเที่ยวเล่นการนักชัตกฤษอยู่ไปมา...”

ทุมเมธขาดก (แผ่นที่ 62)

“ในอดีตกาล ครั้งเมื่อพระเจ้าพรหมทัตต์ทรงราชย์ในพระนครพาราณสี พระโพธิสัตว์เจ้าได้ถือเอาปฏิสนธิในครรภ์แห่งพระอัครมเหสีของพระราชชาเจ้านั้น เมื่อพระโพธิสัตว์ประสูติแล้วถึงวันที่จะถวายพระนามชาวพระนครทั้งหลายจึงพากันถวายพระนามว่า พระพรหมทัตต์กุมาร

พระพรหมทัตต์กุมารเมื่อพระชนมายุได้ 16 พรรษา เสด็จไปทรงศึกษาศิลปศาสตร์ในเมืองตักกศิลา บรรจุซึ่งไตรเพทแล้วและสำเร็จฐานแห่งวิชา 18 ประการ ครั้นกาลภายหลังมาสมเด็จพระเจ้าบิดาก็พระราชทานที่อุปราชแก่พระโพธิสัตว์”

ผู้อ่านจะสังเกตเห็นว่า ทรงศึกษาศิลปศาสตร์ 18 ประการ ซึ่ง 1 ใน 18 จะต้องศึกษาวิชาดนตรี ขับร้อง ฟ้อนรำ อยู่ด้วยซึ่งเป็นลำดับที่ 8 คือคันทัพพศาสตร์ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้ในศิลาจารึกหลักที่ 69

ข้างต้นแล้ว

ตอนท้ายของเรื่องยังมีการกล่าวถึงเรื่องราวของดนตรีอีกเล็กน้อยซึ่งกล่าวว่า“...ฝ่ายอำมาตย์ทั้งหลายได้ฟังพระวาทจาพระโพธิสัตว์แล้ว ก็รับพระราชบัญชาว่า สาธุเทวแล้วจึงยังคนให้นำเอากลองเกรีไปเที่ยวตีป่าวร้องในพระนครพาราณสีตลอดที่ประมาณ 12 โยชน์ ตั้งแต่ฝูงชนได้พากันฟังคำอาชญาป่าวร้องด้วยกลองชัย จะได้มีผู้หนึ่งผู้ใดสมาทานทุศีลกรรมแม้แต่ข้อหนึ่ง มาทว่าสักคนเดียวกัหาไม่...”

จุลชนกขาดก (แผ่นที่ 64)

ได้กล่าวถึงดนตรีขับร้องว่า

“...กาลนั้นพระนางสิวลีเทวีตรัสเรียกสตรีผู้สนิทเจ็ดร้อยเหล่านั้นมารับสั่งว่า พวกเราไม่ได้เห็นพระราชชาของเรทั้งหลายนานล่วงมาได้สี่เดือนแล้ว วันนี้เราทั้งหลายจักเฝ้าพระองค์ ท่านทั้งหลายฟังตกแต่งด้วยเครื่องอลังการทั้งปวงแล้วแสดงเยื้องกรายด้วยกิริยาอาการแลว่าเริงเพ็ดทูล ขับร้องอย่างเสรีเป็นต้นตามกำลัง แล้วพยายามผูกพระองค์ไว้ด้วยเครื่องผูก คือ กิเลส พระนางสิวลีตกแต่งประดับพระองค์แล้วขึ้นสู่ปราสาทด้วยสตรีเหล่านั้น ด้วยทรงคิดว่าจักเฝ้าพระราชชา แม้ออดพระเนตรเห็นพระราชชาเสด็จลงอยู่ ก็ทรงจำไม่ได้ กราบพระราชชาประทับอยู่ในที่ควรส่วนหนึ่งด้วยทรงสำคัญว่าบรรพชิตนี้จักเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้ามาถวายโอวาทพระราชชา”

เกรีวาทกขาดก (แผ่นที่ 71)

หัวข้อของเรื่องมีการแปลคำจารึกเป็นภาษาไทยปัจจุบันว่า

“...เกรีวาทขาดก ๐ โพธิสัตว์
ตีกลองแล... ผูกเข้าศึกวิตก
หนอื่นเป็นคำรบ (แก้ว)”

ส่วนในเนื้อเรื่องย่อมีคำอธิบายเกี่ยวกับการตีกลองว่า

“...ในอดีตสมัย ครั้งพระเจ้าพรหมทัตต์เสวยราชสมบัติ ณ กรุงพาราณสี พระโพธิสัตว์ได้อุบัติบังเกิดในตระกูลคนตีกลองอยู่ ณ บ้านตำบลหนึ่ง วันหนึ่งพระโพธิสัตว์ได้ทราบที่เมืองพาราณสีมีการนักชัตกฤษ จึงคิดว่าเราจักนำกลองไปตีที่มณฑลซึ่งมีการเล่นมหรสพ ได้เงินมาแล้วมาเลี้ยงบุตรภรรยา คิดแล้วก็พาบุตรไปสู่วัดซึ่งมีการเล่นมหรสพนั้น ตีกลองได้ทรัพย์เป็นอันมากแล้วนำมาทางบ้านของตน ครั้นมาถึงกลางป่าซึ่งโจรชองสมอยู่ จึงห้ามบุตรผู้ตีกลองไม่หยุดหย่อนว่า เจ้าอย่าตีกลองไม่หยุดหย่อนเช่นนั้น จงตีกลองให้เป็นจังหวะดุจตีกลองแห่งเสด็จจะนั้น เมื่อบุตรพระโพธิสัตว์ห้ามอยู่มิเชื่อฟัง พุดว่าฉันจะตีกลองให้โจรกลัวหนีไป แล้วตีกลองกระหน่ำใหญ่ไม่หยุดหย่อนที่แรกโจรไต่ยินเสียงกลองนั้นก็แห่ในกระบวนเสด็จก็พากันหนีไป ครั้นไต่ยินเสียงกลองที่ตีไม่หยุดหย่อนไม่เป็นจังหวะเช่นนั้นก็รู้ว่ามิใช่เสียงกลองแห่งเสด็จ จึงพากันกลับมามดูเห็นคนแต่สองคนเช่นนั้นก็พากันโบยตีแยงชิงทรัพย์ไปเสียทั้งหมด พระโพธิสัตว์พุดว่าเราได้ทรัพย์มาด้วยความเหนื่อยยาก เจ้ามาตีกลองไม่หยุดหย่อนไม่เป็นจังหวะเช่นนี้จึงได้ถึงความลำบากและฉิบหายทรัพย์ ครั้นพุดดังนั้นแล้ว

กล่าวพระคาถาว่า

ธเม ธเม นาดิธเม
อติธนฺติ หิ ปาปกํ

ธนฺเตน หิ สต ลทฺฐ
อติธนฺเตน นาสิต

ความในพระคาถานี้ว่า เจ้าจะตีกลองก็จงตีเถิด แต่อย่าตีให้มากเกินไป เพราะการตีกลองมากเกินไป ย่อมเป็นความเสียหายแท้จริงทรัพย์นับร้อยกษาปณ์ที่เราได้มา ก็เพราะอาศัยการตีกลองทรัพย์ฉิบหายไปกับด้วยอาศัยการตีกลองจนล่วงส่วน

สังฆัมมชาดก (แผ่นที่ 77)

หัวข้อเรื่องมีการแปลคำจารึกเป็นภาษาไทยปัจจุบันว่า

“สังฆชาดก โพรสิสฺตวํ เกิดในตระกูลคนเป่าสังข์ให้ชวนบิดาหนีศัตรู”

ส่วนในเนื้อเรื่องย่อ กล่าวถึงการเป่าสังข์ อันเป็นเครื่องดนตรีโบราณว่า “ในอดีตกาลล่วงแล้วนานครั้งเมื่อพระเจ้าพรหมทัตต์ทรงครอบครองราชสมบัติอยู่ ณ พระนครพาราณสี พระโพรสิสฺตวํเกิดในตระกูลคนเป่าสังข์ตระกูลหนึ่ง เมื่อมีการเล่นนักขัตฤกษ์อย่างเอิกเกริกก็ก้องที่พระนครพาราณสี พระโพรสิสฺตวํได้พาบิดาไปเป่าสังข์ได้ทรัพย์แล้วจะกลับมาบ้าน ครั้นมาถึงดงโจรชองสูมอยู่ จึงห้ามบิดาผู้เป่าสังข์ไม่ขาดเสียง บิดากลับพูดว่าข้าจะเป่าสังข์ให้โจรกลัวหลีกหนีไป แล้วก็เป่าสังข์ดังถี่ ๆ ไม่ขาดเสียง โจรได้ยินเสียงสังข์ก็พากันมาโบยตีแล้วแย่งชิงเอาทรัพย์ไป พระโพรสิสฺตวํได้ตรัส

ภาษิตพระคาถาว่า

ธเม ธเม นาดิธเม
อติธนฺติ หิ ปาปกํ

ธนฺเตน อธิคตา โภคา
เต ตาโต วิธมิธมํ

ความว่า “ท่านจะเป่าสังข์ก็จงเป่าเถิด แต่อย่าเป่าให้มากเกินไป ประมาณ เพราะว่าการเป่ามากเกินไป ย่อมเป็นเหตุให้เสื่อมเสียจริงอยู่โภครทรัพย์ทั้งหลายที่เราได้มาก็ด้วยอาศัยการเป่าสังข์ แต่การเป่าสังข์มากเกินไป ย่อมเป็นเหตุให้ทรัพย์ฉิบหาย”

หลักที่ 131 จารึกในพระวิหารพระโลกนาถ

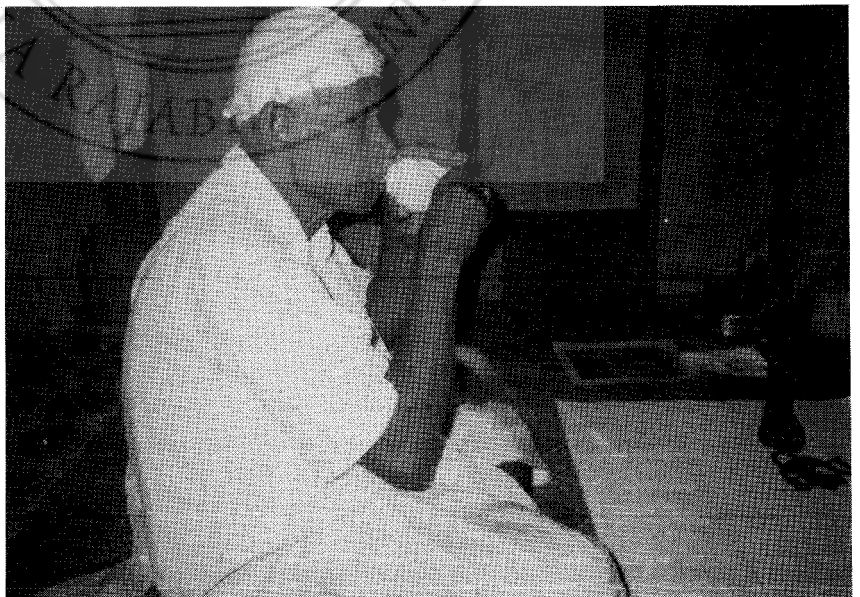
คำจารึกกล่าวถึงเรื่องราวทางดนตรีและการละเล่นต่าง ๆ ในตอนที่ 6, 23, 24, 25 และ 27 ว่า

“6. จึงให้ชักชะลอพระพุทธรูปมาแต่กรุงเก่าเข้าวางบนรากใต้ศุกฤกษ์ ประโคมฆ้องกลองแตรสังข์ดุริยางคดนตรีปี่พาทย์ เสด็จทรงวางอิฐทอง อิฐนาถ อิฐเงิน ก่อ

ราก ข้างมูลองทุลีพระบาททั้งปวงระดมกันก่อถ่าน กว้างแปดวาถึงที่บันจึ่งเชิญพระบรมธาตุแลฉลองพระเขี้ยวแก้วองค์หนึ่ง พระเขี้ยวทององค์หนึ่ง พระเขี้ยวทองคำหนึ่ง

“23... พระสงฆ์รับสาธุพร้อมกันประโคมดุริยางคดนตรีแตรสังข์ฆ้องกลองสนั่นไปด้วยสรทสำเนียงกึกก้องไกลาหลพระสงฆ์รับพระราชทาน แล้วไปสรงน้ำครองไตรย์มาสวดพระพุทธรมนต์เพลายื่นวันละพันรูปปฏิบัติพระสงฆ์ฉันเช้าเพนสามวันพันรูปถวายกระจาดทุกองค์ ให้มีพระธรรมเทศนาบอกอานิสงษ์ทุกวันแล้วปฏิบัติพระสงฆ์”

“24... ศรัทธาทำดอกไม้เพลิงบูชาพระรัตนไตรย์ฉันเช้าทั้งเจดวันเพนพระสงฆ์หกร้อยผู้สืบสิรูป ถวายผ้าสบงทุกองค์ถวายบาตรเหล็กซึ่งพระสงฆ์ไม่มีครองแล้ว ถวายพระจาดเสื่อรมรองทำรูปเทียนไม้เท้าด้วย แล้วให้ตั้งโรงฉ้อทานเลี้ยงสรมณะชีพรามณะ



อนาประชาราษฎรทั้งปวงและมี
ไขนอโมงโรงใหญ่ หุ่นละคอนมอญ
รำระบำมกรุม์ คุณาดีไม้ปรบไ้”

“25... จิวจิวณทกคะ
เมนไ้ตลอดดว้งรำแพน นอน
หอกดาบไ้ดพ้อแก้วแลมวย เผลา
กลางคีนประดับไ้ดด้วยประทีปแก้ว
ระย้าแก้ว โคมพวง โคมรายแล
ดอกไม้รุ่งสว่างไปท้ออารามไ้ให้
มีหน้งคีนละเก้าโรงมีดอกไม้
เพลิงคีนละสองร้อย ฟุ มะธา
ใหญ่แปดระทา พลุ ประทัด
พะเนียงดอกไม้ม้า ดอกไม้กะตาง
ดอกไม้กลต้งต้งแลม้งกรพ้อแก้ว
ญวนรำโคม”

“27... ทำเครื่องไขนโรง
ไขนเครื่องเล่นเบตเสรจ้ พระราช
ทานการมะโหระสพ แลถวายระย้า
แก้วโคมแก้วบุซาไ้ ในพระ
อารามเปนเงินในการฉลองพันเก้า
ร้อยสามสิบซ้งสี่ต้งเข้ากันท้ง
สร้างเปนพระราชทรีพ้ห้าพัน
แปดร้อยสิบเบตซ้ง ครั้นเสรจการ
ฉลองพระอารามไ้แล้วพายหลังทรง
พระกรุณาไ้อัญเชิญพระพุทช
ปฏิมากรท้งสอง ซ้งสถิตยไ้ในพระ
วิหารฝ่ายทักษิณทิศ”

**หลักที่ 166 จารึกบนแผ่นหิน
อ่อน**

กล่าวถึงมโหระสพ การละ
เล่นต้ง ๆ ในบรรทตที่ 4 - 6
และบรรทตที่ 17 - 19 ว่า

“ทำ การ ฉ ล อ ง ฉ เ ล อ ม
ประยुरวงศะธาราม มโหระสพ
เอนกนาม มะนะเกียงประกวดกัน
พะเนียง เหล็กละตีกขาน โขมสำ
นานสมันผัน รำบายูระเบิด
อันตรายชีพประชาหลายเลื่องชื่อ

ระบือเกียรตี้ เกริกฟุ้งจรขจายลัน
เล่าบรรายย อยู่ชัวฟ้าแลธาตริ”

“เป็นทีระฤกถึง มหกรรมนุ
กิกการ ฉลิมยศเจริญนาน แต่
สมเด็จเจ้าพระยาเพื่อห้าม นักเลง
เล่น ดอกไม้เลิงไ้ปริชา ว่าเหล็ก
เป็นเนตา ทางไ้ร้อนด่าเนินพลัน
เป็นทีคีนึงเนื่องพระคุณเนื่องอเนก
นันต์ ของสมเด็จดำรงธรรม์ แก่ผู้มี
กตัญญูฯ”

**หลักที่ 176 จารึกในพระวิหาร
พระเหลือ**

กล่าวถึงการเล่นละคร และ
เพลงต้ง ๆ ในบรรทตที่ 15 - 16 ว่า

“แลมีงานเล่นละครเพลงแล
อื่น ๆ บันดาซ้งมีอยู่ในแขวงเมือง
พิศณโลกย์ เวลากลางคีนมีหน้ง
มีดอกไม้...ต้ง ๆ กำหนดสามวัน
สามคีนเสรจการสมโภช ทรงพระ
ราชอุทิศส่วนพระราชกุศลนี้ไ้แก่
เทพตามนุษ...”

**หลักที่ 183 จารึกบนแผ่นหิน
อ่อน**

กล่าวถึงมโหระสพสมโภช ซ้ง
ผู้เขียนคิดว้าถ้ามีมโหระสพก็จะต้อง
มีดนตรี การแสดง การละเล่นเข้า
มาเกียวช้องดว้งเสมอ

“ศกจุลศักราช 1263 เสด็จ
พระราชดำเนินมานมัสการพระ
พุทชชินราช ณ วัดพระศรีรัตน
มหาธาตุ ทรงปิดทองถวายใหม่ทัว
ท้งพระองค์ แล้วทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมไ้มีการ
มโหระสพสมโภชแลจัดการตั้งพระ
ราชพิธีที่จจะหลอพระพุทชชินราช
ขึ้นใหม่ ณ พระวิหารวัดพระศรี

รัตนมหาธาตุพระสงฆ์สวดพระ
พุทชมนต์ 30 รูป”

**หลักที่ 186 จารึกที่ผนังพระ
อุโบสถวัดนิเวศธรรมประวัติ**

กล่าวถึงชบวนแห่และกลอง
ชนะ ในตอนที่ 7 และ 17 ว่า

“7... ที่ตะพานฉนวน ผัง
เกาะข้างตวันตกริมลำน้ำใหญ่
แล้วตั้งกระบวนแห่บกเชิญพระ
พุทชรัตนมุลธรรโมภาสขึ้นพระ
ยานุมาศ พระธรรมพระคัมภีร์
ไ้ไตรยปฏิภนขึ้นเสสี่งแปลง รูปพระ
มหาสาวกขึ้นเสสี่งโถง พร้อม
ด้วยเครื่องสูบลองชนะคู่แห่ แห่
แต่ฉนวนน้ำไปโดยทางนำพระ
อุโบสถ เชิญพระพุทชรัตนมุล
ธรรโมภาส ขึ้นประดิษฐานเป็น
ประธานในพระอุโบสถ”

“17... เทียนรอบพระอาราม
3 วัน แลมีการมโหระสพสมโภช
การเล่นเดินรำครบทุกสิ่งแลตั้งตัน
กัลปพฤกษ์ท้งทานแลทรงไปรยผล
กัลปพฤกษ์ และฉลากต้ง ๆ
เปนมโหพระบูชาต้งแต่ ณ วัน
พฤทศดิขึ้นสิบสี่ค่ำ จนถึง ณ วัน
อาทิตย์ แรมสองค่ำเดือนสี่ รวมสี่
วันสี่ราตรีเปนมโหระสพพระราช
กุศลมหกรรมพุทชรัตนบุชชฯ”

**หลักที่ 190 จารึกที่ผนังพระ
อุโบสถวัดนิเวศธรรมประวัติ**

กล่าวถึงวิธีการขึ้นตอน ใน
การตีระฆัง ในบรรทตที่ 1 - 18 ว่า

“ระฆัง 3 ใบเถานี้ ใบเล็ก
สำหรับตีเปนที่สังเกตเวลาพระ
สงฆ์จะลงสวดมนต์ในโบถ เข้าเย็น
วันละ 2 เวลาเสมอไป ระฆังใบกลา

สำหรับตีเวลาเข้ามืด เวลาตะวันตกดินแลเวลาค่ำในวันอัฐมี จากตุลสีบรรณรสี ปาฏิบพ ซึ่งเป็นวันพระสงฆ์จะทำอุโบสถกรรม ไบใหญ่สำหรับตีในวันอัฐมีจากตุลสี บรรณรสี ปาฏิบพ ซึ่งเป็นอุโบสถกรรมสวณะตามปักขคณนาในเวลาเช้า เมื่อพระสงฆ์จะลงเทศไนโบถ ฤาเวลาบายเมื่อจะเทศอีกคราวหนึ่ง เพื่อให้ราษฎรได้ยินในที่ไกลเมื่อมีการทำบุญใหญ่ มี วิสาขบูชา 4 วัน มาฆบูชาวันหนึ่ง ถ้ามีคนพอตีได้ 3 ไบ ก็ให้ตีทั้ง 3 ไบ ตามที่จะว่าต่อไปข้างล่างนี้ ผู้ที่จะตีระฆังให้ฟังกำหนดว่า ถ้าจะตีระฆังเวลาพระสงฆ์จะลงสวดมนต์ เข้าก็ตีเยนค้ำก็ตีให้ชักระฆังเดือนเสียดคราวหนึ่งก่อนนำเวลาที่ลงสวดมนต์ครึ่งชั่วโมง แล้วจึงให้ชักระฆังเประยะ ๆ ให้ได้ 3 คราว เป็นเวลาพระสงฆ์ลงสวดมนต์ ไบกลางในวันอุโบสถซึ่งพระสงฆ์จะสวดปาฏิโมกข์ ในเวลาค่ำให้ชักระฆังเดือนคราวหนึ่งแล้วชักระฆังอีกสามคราว เหมือนอย่างระฆังสวดมนต์ทุกวัน ถ้าจะชักระฆังเวลาจวนรุ่งแลเวลาพระอาทิตย์ตกให้ชักระฆังเป็นระยะ 3 คราวทั้ง 2 เวลาไม่ต้องเดือนล่วงหน้า ไบใหญ่จะชักระฆังในวันธรรมสวณะนะเวลาเช้า-บายให้ชักระฆังเดือนนำคราวหนึ่ง แล้วชักระฆังอีกสามครั้งเหมือนหนึ่งระฆัง ไบเล็กทั้ง 2 เวลา แต่ถ้าเวลาบายให้เติมชักระฆังเมื่อเทศจบอีกคราวหนึ่ง วิสาขบูชา แลมาฆบูชา ถ้ามีคนพอให้ชักระฆังทั้ง 3 ไบไล่กัน คือไบใหญ่แล้วไบกลางไบเล็ก ให้สลับกันไปเดือนคราวหนึ่งแล้วชักระฆังอีก 3 คราวเหมือนระฆังไบเล็ก แต่ให้ชักระฆังอยู่นาน ๆ กว่าวันปรกติสักหน่อยหนึ่ง ถ้าคนไม่พอชักระฆังทั้ง 3 ไบ จะ



ชักระฆังไบใหญ่เหมือนวันธรรมสวณะนะทั้ง เวลาเช้า - ค่ำ ก็ได้”

หลักที่ 225 จารึกบนหินอ่อนซึ่ง เป็น คำ จา รึก ก า ร ปฏิสังขรณ์วัดปรมัยยิกาวาส

กล่าวถึงเรื่องราวทางดนตรีและการแสดงต่าง ๆ ในด้านที่ 3 บรรทัดที่ 31 - 34 ว่า

“จึงได้ตั้งกระบวนแห่ที่ราชวรดิษฐ์ เรือเอกไชยทรงพระบรมธาตุลำหนึ่ง เรือศรีทรงพระธรรมคัมภีร์ พระไตรปิฎก 4 ลำ เรือศรีบันทุกผ้าไตรยฉลองลำหนึ่ง เรือตั้ง 3 คู่ เรือข้าราชการ 50 ลำ

กับเรือราษฎร มีศรัทธามาเข้ากระบวนแห่เป็นอันมาก มีพิณพาทย์ 2 ลำรับ กลองแขก 2 ลำรับ แห่ขึ้นไปตามลำแม่ น้ำ ถึง วัดปรมัยยิกาวาส เชิญพระบรมธาตุขึ้นไปตั้งพักไว้ในพระอุโบสถ เชิญ คัมภีร์พระไตรปิฎก”

ด้านที่ 4 บรรทัดที่ 18 - 20 กล่าวถึงการละเล่นต่าง ๆ ว่า

“ขึ้น 13 ค่ำ ไปจนวันแรมค้ำหนึ่ง รวม 20 กัณฑ์และโปรตเกล้าย ให้มีการมโหรีศพ โขนหุ่น จี๊ว ละคร มอญรำ แลไม้ลอยฉวนหก การเล่นเดินรำต่าง ๆ ตั้ง

ต้นกล้วยพฤกษ์ ทิ้งทานวันละ 4 ต้น
ทรงรอยผลกล้วยพฤกษ์ ฉลากของมี
ราคาเป็นอันมาก เวลาค่ำมีหนึ่งนำ
จอบจุดดอกไม้”

หลักที่ 230 จารึกบนหินอ่อน
ที่ผนังพระอุโบสถ วัดปรมัย
ยิกาวาส ซึ่งเป็นคำโคลงในบทที่
22 กล่าวว่า

“มหรสพครบเครื่องพ็อน
ประจำงาน
โขนหุ่นละครชาน
พาทยฆ้อง
มอญรำระบำการ
จำวอด เอกเอย
ศรีนคฤกกกมีก้อง
จวบสิ้นการฉลองฯ”

หลักที่ 246 จารึกหินอ่อนใต้
ปราสาทอนุสาวรีย์ พระเจ้าลูก
เธอ พระองค์เจ้าประไพพรรณ
พิลาส ในสุสานวัดราชบพิศ
ตำบลเสาชิงช้า เขตพระนคร
กรุงเทพมหานคร กล่าวถึงการ
ประโคมดนตรี การละเล่น เป็น
ฆ่าศึกต่อกุศล ว่า

“ฉลองประกอบในกาล เดือน
หนึ่ง 4 วารมีองค์ 8 ประการ คือ
เว้นจากฆ่าสัตว์ 1 เว้นจากลักทรัพย์
ฆ่าผู้อื่น 1 เว้นจากกรรมเป็น
ฆ่าศึกแก่พรหมจรรย์คือเว้นจากเสพ
เมถุนธรรม 1 เว้นจากกล่าวปด 1
เว้นจากดื่มสุราแลเมรัย 1 เว้นจาก
บริโภคโภชนาในวิกาล คือ ตั้งแต่
เที่ยงแล้วไป 1 เว้นจากฟ้อนรำขับ
ร้อง ประโคมดนตรี ดูการเล่นเป็น
ฆ่าศึกหลักต่อแห่งกุศล แลตัดทรง
ประดับตกแต่งกายด้วยระเบียบ
ดอกไม้ของหอมเครื่องทา 1 เว้น

จากที่นอนสูงที่นอนใหญ่ 1 ฉนี้
สารุชนสมาทานรักษาวินคืนหนึ่ง”

หลักที่ 282 จารึกบนหินอ่อน
ในพระวิหารพระนอนวัดป่า
โมกข์ ตำบลป่าโมกข์ อำเภอบ
ป่าโมกข์ จังหวัดอ่างทอง กล่าว
ถึงเรื่องราวทางดนตรีว่า

“เชือกใหญ่ใสรอกร้อย

เรียกกระสัน

กว่านช้อชลอผ้นขัน

ยี่ดยี่

ลวดหนังรังพัลวัน

พวงเพิ่ม

โห้โหมประโคมอึ้งอ้อ

ลากเล่าประโคมไป

สัญญาอาณัติพร้อม

ทุกสถาน

กลองรับดินตบึงการ

เร่งรื้อ

ม้าพ้อภอประสารชาญ

เชอญหยุด

เสียงอัดอึ้งคหนึ่งอ้อ

อาจร้องเป็นไฉน”

หลักที่ 286 จารึกวัดบูรพาราม

ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 18
กล่าวถึงเรื่องสังข์ว่า

“...ในเมืองสุโขทัย พระธาตุ
เจ้า.....มีพรรณดั่งสังข์...”

และด้านที่ 2 กล่าวถึงสังข์
เช่นเดียวกันว่า

“...ส่วนพระธาตุอีกสององค์
ก็ได้นำมาจากเกาะสิงหลเหมือน
กันคือ องค์หนึ่งขนาดกลางมีสีดั่ง

แก้วผลึกและดั่งสังข์ที่ซัดแล้ว...”

หลักที่ 302 จารึกพระยาสอง
แคว กล่าวถึงแต่ว่า

“วิสาขะยามแตร เมื่อคำ
เจ้าเหนือหัว...”

ต่อจากนี้ผู้เขียนนำเสนอ
สาระเรื่องราวทางดนตรีที่ปรากฏ
อยู่ในจารึกที่พบในประเทศไทย
นอกเหนือจากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น
โดยที่อาศัยข้อมูลจากหนังสือจารึก
ในประเทศไทยเล่มที่ 1 - 5 ซึ่ง
หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากรจัด
พิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช 2529
ทั้งนี้จะหยิบยกเรื่องราวทางดนตรี
เพียงอย่างเดียว และนำเสนอ
ตามลำดับของจารึกจากหนังสือ
เป็นเกณฑ์ โดยจะไม่กล่าวซ้ำกับ
ศิลาจารึกหลักต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้
นำเสนอไว้ข้างต้นแล้วนั้น ผู้อ่าน
ลองพิจารณา รวมไปถึงผู้เขียนดังนี้

จารึกเขาวัง

กล่าวว่า “สมบัติของวิหาร
คือ กลองสัมฤทธิ์ 4 ใบ ฆาต 2 ใบ
สรุตะ 20 และแท่น 1 แท่น”

จารึกหินฆอน 1.

ด้านที่ 3 บรรทัด 1-5 กล่าวว่า
“วรรณมานะ ขวด สังข์...หล่อด้วย
ทองแดง จราสำหรับใส่กำยาน...”

จารึกหินฆอน 2.

กล่าวถึงเรื่องดนตรี ใน
บรรทัดที่ 11 กล่าวถึงเครื่องดนตรี
บรรทัดที่ 13 และกล่าวถึง
“สโตะกะ” คือ “คำอุทานที่เปล่ง
เสียงออกมาเป็นทำนองเสียง
เพลง”ด้วย



ด้านที่ 2 บรรทัด 12 - 16
กล่าวว่า "...โวทิ พรหมสุริระ
ขวต จราใส่เครื่องหอม ช้องสัมฤทธิ์
3 ใบ สังข์ 3 ใบ"

จารึกถ้ำนารายณ์

กล่าวว่า "...กษัตริชนผู้ตั้ง
อาณาจักรนุราชปุระ ได้มอบให้
พ่อลุงสินายระเป็นตัวแทนพร้อม
กับชาวเมือง (อนุราชปุระ) ร่วมกัน
จัดพิธีขับร้อง ฟ้อนรำ (เพื่อ
เป็นการเฉลิมฉลองปุษนียวัตฤ)..."

จารึกบ้านดาตทอง

กล่าวว่า "...*(และได้บริจาค)*
เครื่องดนตรี นักร้อง ของหอมและ
ดอกไม้อันสวยงามในกาลทั้งสาม
สำหรับบูชา..."

จารึกเมืองเสมา

ด้านที่ 1 กล่าวว่า...พระองค์
ทรงสนพระทัยเกี่ยวกับ *(การละคร)*
ทั้งภายในและภายนอก ดังนั้นจึง
ตกลงพระทัยแสดงละครด้วย
พระองค์เอง *(สวयงกฤต นาฏเก)*

โดยการตรัสคำกลอนออกมาอย่าง
สด ๆ ..."

จารึกอุบลมุง

ด้านที่ 3 กล่าวว่า "...ให้นำ 1
ปรีศตะแก่ฝูงชนที่มาเที่ยวงาน
มหรสพ..."

จารึกสดีกก้อถม 2.

ด้านที่ 3 กล่าวว่า "...สตรีผู้
เลอเลิศด้วยเครื่องประดับ 100 คน
พร้อมทั้งช่างสตรีและนางทำ สีพิน
100 คน พร้อมทั้งขลุ่ยทิ้งดงาม
และมีเสียงไพเราะ เครื่องดนตรี 50
อย่างอันมีฉิ่งและกลองเป็นต้น..."

จารึกศาลเจ้าเมืองลพบุรี

กล่าวว่า "...พระในเมืองละโว้
ซึ่งมีนางระบำกับนักร้องเพลง
ข้าพเจ้าก็ปลืมนางระบำ 1 คน
นักร้อง 1 คน นักคิด 1 คน นักสี 1
คน ทำการรับใช้ของพระกัมรเตง
อัญศรีบรมวาสุเทพทุกวัน..."

จารึกปราสาทหินพระวิหาร 2.

ด้านที่ 1 กล่าวว่า

"ภควัดบาทกัมรเตงอัญต
คุรุศรีทิวากรบัณฑิตได้ขุดสระแล้ว
ให้ชื่อว่า *สระศรีทิวากร* ในสถานที่
ของกัมรเตงชคตศรีภัทเรศวร
สร้างอาคาร ถวายทาสชายหญิง
ไว้ที่นั่น ถวายหมู่บ้านมัธยมเทศะ
และหมู่บ้านดังกาล ซึ่งได้ถวายไว้
อีกเป็นส่วนหนึ่ง *(ภาคคนย)* และ
ถวายทาสชายทาสหญิงไว้เป็น
จำนวนมากพร้อมทั้งถวายทั้ง
สิ่งของตามบัญญัติซึ่งมีรายชื่อดังต่อ
ไปนี้ คือ ข้าวสาร น้ำมัน เสื้อผ้า
เทียนรูปเครื่องกระยาน้ำสรง ระบาย
จำเรียง ผู้เล่นดนตรี เครื่องลูบไล้
ดอกไม้สำหรับบำเรอเป็นประจำ

ส่วนกัมรเตงชคตศรีศิขริศวร
(ได้รับการถวาย?) เมืองพระนุระนง
ภควัดบาทกัมรเตง อัญตคุรุศรีทิว
ากรบัณฑิต ได้สร้างกัมรเตงชคต
ผู้ฟ้อนรำ ซึ่งทำจากทองคำ.
พระกัมรเตงอัญถวายหมู่บ้านอี
ศวรคราม หมู่บ้านคัมภุคราม หมู่
บ้านภวคราม ขุดสระไว้ทุก ๆ หมู่
บ้าน และทุก ๆ อาคารนี้ด้วย ถวาย

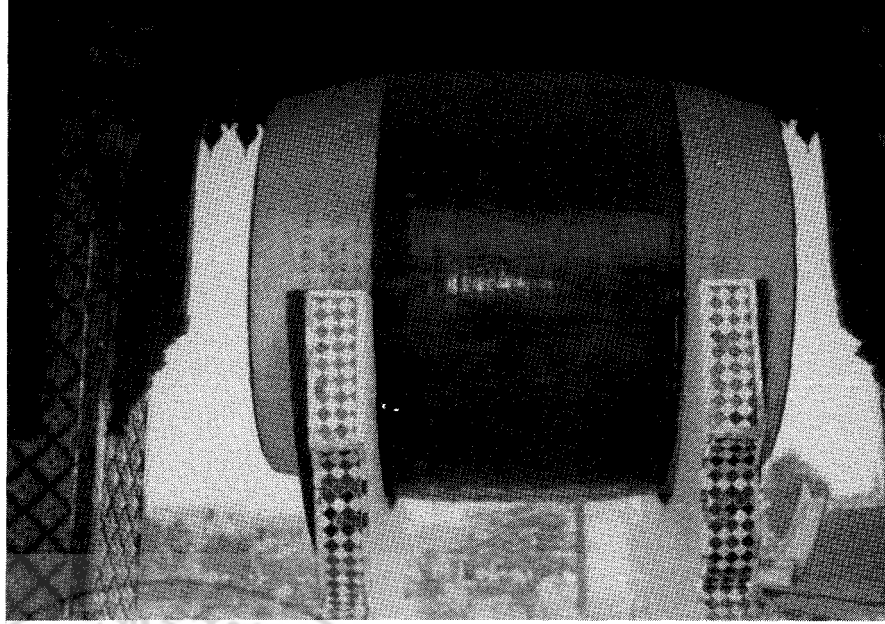
ทาสชายซึ่งมีรายชื่อต่อไปนี้ คือ ข้าวสาร น้ำมัน เสื้อผ้า เทียน รูป เครื่องกระยา น้ำสรง ระบุว่า จำเรียง ผู้เล่นดนตรี เครื่องลูบไล้ ดอกไม้ สำหรับบำเรอเป็นประจำทรัพย์สิน...”

ด้านที่ 2 กล่าวว่

“สำหรับกัมมรแดงชดคแห่ง คิวปุรทันเทน ซึ่งอยู่ใกล้เมือง พระนุระทะนง (ท่าน) ได้ถวายหมู่บ้านจระง หมู่บ้านดวงเซง หมู่บ้านชะโอม และชุตสระสร้างอาคารม ถวายทาสชายทาสหญิงไว้เป็น จำนวนมาก ถวายทรัพย์สินทั้งปวง และถวายสิ่งของที่ต้องทำอยู่เป็นประจำคือระบำจำเรียง ผู้เล่นดนตรี ข้าวสาร น้ำมัน เสื้อผ้า เทียน รูป เครื่องกระยา น้ำสรง น้ำมันยาง 4 ชนิด เครื่องบูชา เครื่องลูบไล้ ดอกไม้ และทรัพย์สินที่ถวายอีก มีหม้อทอง แหวนประดับด้วยรัตนะ พาน ถ้วย กระโถน ช้าง ม้า ชง ฉัตร ชุมสาย คนโท...กุนดิกา หม้อกระทะ...และ เครื่องนุ่งห่มนับจำนวนไม่หมด (ท่าน) ได้คลุมนพระปราสาท พระปรารงค์ และพระถนน...ถวาย ทักษิณาแด่พระกัมมรแดงอัญผู้เป็นครู พระกัมมรแดงอัญผู้ทำหน้าที่แต่ละ บัณฑิตแห่งพระสภา โชลญวิชัย หัวหน้าคนงานชาย บุรุษบำเรอ สตรีบำเรอ ทั้งปวง และแก่คนทุก ๆ เหล่า เป็นประจำทุกปี”

จารึกวัดแดนเมือง 2

กล่าวว่า “...ให้คนเมืองผู้หนึ่ง คนสังฆการีผู้หนึ่งไปพรหมากสิบก กกไว้กกหนึ่ง พระเจ้ากกหนึ่งรย เอาหมากกลอง กก (รย)...”



จารึกมูจสินทรอาราม 1

กล่าวว่า “...หอกกลงไปถึง แคมน้ำห้วยหลวง 536 วา แต่แคม น้ำห้วยหลวงไปถึงท่าเรือ 500 วา แต่ท่าเรือไปถึงหัวนาถินตอง 400 วา แต่หัวนาถินตองไปถึงหัวนาหอ กลอง 521 วา...”

จารึกวัดผ้าขาว (วัดสุนทราราม)

กล่าวว่า “11 ฤกษ์ขึ้นใน 7 ตัว พาดลันแล้ว 2 พิชนา (ที่)” และกล่าวว่า “...กตลี ตูดเข้า แล้ว ก่อเจดีย์บูชาตุพระพุทเจ้า” ซึ่ง คำว่า “ตูดเข้า” เป็นภาษาล้านนา แปลว่า ยามเป่าเขาควายตอนเช้า คือเวลา 6.00 น. - 7.30 น.

จารึกเมืองเซริง

กล่าวว่า “...ออก 8 คำ เมือง วันอาทิตย์ ไทยวันเมิงไล้ ยาม กลองงาย รีก 5 ตัว เจ้าเมิง เซริงลูกเจ้า” คำว่า “กลองงาย” แปลว่ายามตีกลองเช้า คือ เวลา 7.30 - 9.00 น.

จารึกกระซังทิศเหนือวิหารวัด พระธาตุแช่แห้ง

กล่าวว่า “...ราชครู สังฆ สงฆ์เสนาอำมาตย์ ประชาชนรา พร้อมกันหล่อตั้งให้ญูลูกนี้ไว้

ตีบูชาพระมหาชินธาตุเจ้า ตรีบา 5000 พระวัสสานั้น” ซึ่งคำว่า “ตั้ง” ภาษาล้านนา แปลว่า ระซัง นั่นเอง

เท่าที่ผู้เขียนได้นำเสนอ ประมวลข้อสังเกตุ ข้อมูลหลักฐาน ทางดุริยางควิทยาที่ปรากฏอยู่ใน ศิลาจารึกต่อสายตาท่านผู้อ่านนี้ นับเป็นเพียงส่วนน้อย เศษเสี้ยว ในสาระเรื่องราวความรู้ทางด้าน ดนตรีอันปรากฏอยู่ในจารึกหรือ ศิลาจารึก รวมทั้งเอกสารโบราณที่มี อยู่อยู่มากมายมหาศาล คงจะมีส่วน ช่วยให้คุณผู้อ่านได้แนวทางใน การศึกษา หรือเป็นข้อมูลจุด ประกายเบื้องต้น เพื่อการพินิจ พิจารณะ หรือทำการค้นคว้า ศึกษาวิจัย วิจารณอีกต่อไป และ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ท่านผู้อ่านที่มี ความรัก มีความสนใจในวัฒนธรรม การดนตรี คงจะได้พบ “สาร” ด้านวัฒนธรรมการดนตรี ที่ยัง ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกอย่าง ละเอียดลึกซึ้ง อันแสดงถึง เอกลักษณะทางวัฒนธรรมการ ดนตรีที่สูงค่าของชาติไทยเราอีก เป็นเอนกประการ อย่างน่าชื่นชม ภาคภูมิใจต่อไปตราบกาล

บรรณานุกรม

- กำธร สติรกุล, สายสีไทย 700 ปี, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2526.
- เจม เอช ดับเบิลยู ทอมป์สัน, มุลนิธิ. จารึกล้านนา ภาค 1 เล่ม 1 จารึกจังหวัดเชียงราย น่าน พะเยา แพร่.
กรุงเทพฯ:อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2534.
- ตำรวราชานุกาพ, สมเด็จพระกรมพระยา.ตำนานพระพุทธเจดีย์. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ศิวัพร, 2503.
- นริศรานูวัตติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา และตำรวราชานุกาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยา. สาส์น สมเด็จพระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, 2525.
- นายกรัฐมนตรี,สำนัก.คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและโบราณคดี
..... ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1 เป็นจารึก กรุงสุโขทัยที่ได้พบก่อน พ.ศ. 2467. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี,2521.
- ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 2 จารึกทวารวดี ศรีวิชัย ละโว้ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ชำระและ
แปล. พระนคร :ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวัพร, 2504.
- ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 3 ประมวลจารึกที่พบในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาค
ตะวันออก และภาคกลางของประเทศไทย อันจารึกด้วยอักษรและภาษาไทย, ขอม, มอญ,บาลีสันสกฤต.
พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2508.
- ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 4 ประมวลจารึกที่พบในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ภาคตะวันออก และภาคกลางของประเทศไทย อันจารึกด้วยอักษรและภาษาไทย, ขอม, มอญ,บาลีสันสกฤต.
พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2513.
- ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 5 ประมวลจารึกอักษรไทย ภาพลายเส้นจำหลัก บนแผ่นดินเกี่ยวกับ
เรื่องชาติต่าง ๆ ในชาติกร้อยชาติที่ประดิษฐ์ไว้ในเจดีย์วัดศรีชุม สุโขทัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนัก ทำเนียบ
นายกรัฐมนตรี, 2515.
- ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 6 ตอนที่ 1 ประมวลจารึกสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่พบในภาคเหนือ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง. ม.ป.ท. : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2521.
- ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 7 ประมวลจารึกที่พบในประเทศไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ศักดิ์โสภาการพิมพ์, 2535.
- ประชากรจักรจักร, พระยา. พงศาวดารโยนกฉบับหอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2526.
- พิทักษ์ คชวงษ์. สวรรค์ทางดนตรีที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึก. เพื่อนใจ. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.
- ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2539
- วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. ความขาดกแลแบบอักษรอริยกะ. พระนคร :โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2514.
- ศิลปากร, กรม. การวิจัยเอกสารโบราณเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2520.
- จารึกในประเทศไทย เล่ม 1 อักษรปัลลวะ หลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ 12 - 14 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ภาพพิมพ์, 2529.
- จารึกในประเทศไทย เล่ม 2 อักษรปัลลวะ อักษรมอญ พุทธศตวรรษที่ 12 - 21 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ภาพพิมพ์, 2529.
- จารึกในประเทศไทย เล่ม 3 อักษรขอม พุทธศตวรรษที่ 15 - 16. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2529.
- จารึกในประเทศไทย เล่ม 4 อักษรขอม พุทธศตวรรษที่ 17 - 18. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2529.
- จารึกในประเทศไทย เล่ม 5 อักษรธรรมและอักษรไทย พุทธศตวรรษที่ 19 - 24 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ภาพพิมพ์, 2529.